

VI. Kaupunginkirjasto.

Kaupunginkirjaston johtokunnan vuodelta 1920¹⁾ antama kertomus oli seuraava:

Kirjaston johtokuntaan, jossa aikaisemmin oli ollut kolme varsinaista ja kolme varajäsentä, kuului vuonna 1920 yksinomaan varsinaisia jäseniä, lukuaan viisi, nimittäin professori Axel Wallensköld, filosofiantohtori A. H. Bergholm, professori Hugo Bergroth, toimittaja Erland Aarnio ja filosofiantohtori Julius Ailio. Johtokunta valitsi tammikuun 24 päivänä puheenjohtajakseen professori Wallensköldin ja varapuheenjohtajakseen tohtori Ailion. Vuonna 1920 johtokunta kokoontui viidesti.

Seuraavat henkilömuutokset tapahtuivat: Avustavaksi kirjastonhoitajaksi valitsi kaupunginvaltuusto tammikuun 27 päivänä 16 hakijasta yliopistonkirjaston nuoremman assistentin, filosofian kandidaatti Atle Wilkmanin. Vuoden alusta asetettiin kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti vakinaiselle palkkasäännölle pääkirjaston ylimääräiset amanuenssit Katri Färling, Evi Koponen ja Elin Kytömaa sekä Kallion haarakirjaston ylimääräiset amanuenssit Olga Inkola ja Elsa Liljeström. Vuoden alusta perustettuun Kallion haarakirjaston amanuenssinvirkaan nimitettiin harjoittelija Elsa Savonen. Maaliskuun 11 päivänä myönnettiin pääkirjaston amanuenssille Ludvig Wennerströmille pyytämänsä virkaero ja hänen sijaansa otettiin Kallion haarakirjaston amanuenssi Elsa Savonen. Neiti Savosen entiseen virkaan Kallion haarakirjastossa nimitettiin toukokuun 21 päivänä harjoittelija Fanny Ruusuvuori.

Kirjaston lainausliike on vuonna 1920 lisääntynyt tuntuvasti. Tätä sinänsä ilahuttavaa tosiasiaa ei kuitenkaan voi merkitä yksinomaista tyydytystä tuntien. Liikkeen lisääntyminen, joka pääasiassa johtuu siitä, että yksityisten on vaikea nykyään ostaa itselleen kirjallisuutta, on saattanut tilanpuutteen kirjastossa entistäänkin sietämättömämmäksi ja usein asettanut miltei liiallisia vaatimuksia kirjastohenkilökunnan voimille. Korotetuista määrärahoista huolimatta ei myöskään ole ollut mahdollista kirjastoon hankkia uutta kirjallisuutta siinä määrin, kuin lisääntymistään lisääntynyt kysyntä olisi vaatinut. Tämä koskee varsinkin ruotsinkielistä ja ulkomaista kirjallisuutta, joka olojen johdosta on käynyt suunnattoman kalliiksi.

Kaupungin viranomaiset eivät valitettavasti ole havainneet mahdolliseksi poistaa pääkirjastossa vallitsevaa tilanpuutetta. Merkittävä on kuitenkin, että kaupunginvaltuuston jo vuonna 1917 asettama kirjastovaliokunta on antanut lausunnon ja ehdotuksen rakennuskysymyksestä. Tämän

¹⁾ Kertomukseen liittyvät kirjallisuuden lainausta ja lukusaleissa käyntejä koskevat taulukkotiedot ovat julkaistut Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa v. 1921.

ehdotuksen mukaan varattaisiin korttelin n:o 416 tontit n:ot 3, 12 ja 14 — kansallismuseon lounaispuolinen avonainen paikka — uuden keskuskirjastotalon paikaksi ja Rikhardinkadun varrella sijaitseva vanha kirjastotalo laajennettaisiin ja muodostettaisiin mahdollisimman pian pääasiassa valiokunnan ja kirjaston johtokunnan hyväksymiä piirustuksia noudattaen. Kaupunginvaltuusto teki päätöksensä tämän mukaisesti; kysymys lisärakennustöiden aloittamisesta otettaisiin kuitenkin käsiteltäväksi vasta 1921 vuoden budjettiehdotuksen laadinnan yhteydessä. Tällöin ei menosääntöön kuitenkaan merkitty varoja lisärakennusta varten, joka siis lykkääntyi epämääräiseen aikaan. Tämä voi käydä kirjastolle kohtalokkaaksi. Vaikeudet lisääntyvät lisääntymistään; ne suuret mahdollisuudet, joita nykyoloissa on kirjaston sivistystoiminnan ulottamiseen yhä laajempiin piireihin, ehken jäivät käyttämättä.

Kirjastoa on kuitenkin vuoden varrella kehitetty sikäli, että erikoinen lasten ja nuorisoinen lukusali on avattu Kallion haarakirjastossa. Nuorten ei enää tarvitse täällä, niinkuin on laita pääkirjastossa, lukea aikakauslehtiä ja muuta kirjallisuutta lainaussalissa. Uutta lukusalia on yleisö alun pitäen käyttänyt erittäin ahkerasti.

Samoin kuin edellisenä vuonna on työväenopiston suomenkielinen osasto edelleen käyttänyt yhtä Kallion haarakirjaston saliä muutaman illan viikossa. Vaaleja, tuloilmoitusten vastaan ottoa, väenlaskua ja verojen kantamata toimitettaessa on kirjasto niinikään luovuttanut huoneiston osin vastamainitusta ja osin Hermannin haarakirjastosta.

Kirjaston voimassa olevain sääntöjen mukaan on kirjavaraston inventtaus toimitettu kertomusvuoden varrella. Kaupunginvaltuuston määräyksestä ottivat inventtauksen osaa rouva Elin Holmberg, kirjastonhoitaja Aino Korander, opettaja Alpo Noponen, kirjakaupanhoitaja V. Wainio ja filosofianlisensiaatti T. S. Dillner. Inventtausta toimitettaessa kesäkuun 1 ja 15 päivän välisenä aikana olivat kirjaston kaikki lainausosastot sekä lukusalit, sanomalehtihuoneita lukuun ottamatta, yleisöltä suljettuina.

Lainausosastoja on pidetty yleisölle avoinna pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa 331 sekä Töölön ja Hermannin haarakirjastoissa 298 päivää.

Kirjalainain määrä vuosina 1919 ja 1920 oli seuraava:

	1920	1919
Pääkirjastossa	287,645	264,677
Kallion haarakirjastossa	170,615	156,701
Töölön »	27,986	27,343
Hermannin »	19,156	16,281
	<hr/>	<hr/>
Yhteensä	505,402	465,002

Lainain keskimäärä lainauspäivää kohti oli pääkirjastossa 869, Kallion haarakirjastossa 515, Töölön haarakirjastossa 94 ja Hermannin haarakirjastossa 64 eli yhteensä 1,542. Vilkkain oli lainausliike vuoden lopulla; marraskuussa oli lainain keskimäärä kaikilla lainausosastoilla 2,002, joulukuussa 1,921.

Aikuisille annettujen sekä lapsille ja nuorisolle annettujen kirjalainain välinen suhde ei ole mainittavasti muuttunut. Sen vähäisen muutoksen, mikä pääkirjastossa on huomattavana aikuisten eduksi, tasoiittaa päinvastaiseen suuntaan käynyt muutos Kallion haarakirjastossa. Pienissä haarakirjastoissa oli suhde miltei ennallaan.

	Kirjalainoja aikuisille.		Kirjalainoja lapsille.		Yhteensä.
	Absoluutt. luku.	o/o.	Absoluutt. luku.	o/o.	
Pääkirjasto	180,751	62.8	106,894	37.2	287,645
Kallion haarakirjasto	69,321	40.6	101,294	59.4	170,615
Töölön ”	13,914	49.7	14,072	50.3	27,986
Hermannin ”	6,577	34.3	12,579	65.7	19,156
Yhteensä	270,563	53.5	234,839	46.5	505,402

Pääkirjastossa ja Töölön haarakirjastossa on Skandinavian kielillä painetun kirjallisuuden lainaus lisääntynyt hiukan enemmän kuin suomenkielisen kirjallisuuden lainaus, kun taas päinvastainen suhde on huomattavana Kallion ja Hermannin haarakirjastoissa. Jos kirjasto kokonaisuudessaan otetaan huomioon, havaitaan lisäännystä skandinavilaisen kirjallisuuden hyväksi. Tämä on selitettävissä sen johdosta, että yksityisten on vaikea hankkia itselleen tätä kirjallisuutta. Seuraavassa taulussa valaistaan lähemmin erikielisen kirjallisuuden lainausta:

	Suomenkiel. kirjallisuus.		Skandinavilainen kirjallisuus.		Muunkielinen kirjallisuus.		Yhteensä.
	Absoluutt. luku.	o/o.	Absoluutt. luku.	o/o.	Absoluutt. luku.	o/o.	
Pääkirjasto	128,571	44.7	153,221	53.3	5,853	2.0	287,645
Kallion haarakirjasto ..	135,668	79.5	34,947	20.5	—	—	170,615
Töölön ” ..	14,254	50.9	13,732	49.1	—	—	27,986
Hermannin ” ..	11,905	62.1	7,251	37.9	—	—	19,156
Yhteensä	290,398	57.4	209,151	41.4	5,853	1.2	505,402

Pääkirjaston ja haarakirjastojen kirjavaraston eri aineryhmistä lainattujen kirjain (niteiden) lukumäärä näkyvä seuraavasta yhdistelmästä:

	Luku.	%.
I. Uskontoa	3,083	0.6
II. Historiaa ja elämäkertoja	43,817	8.7
III. Maantietoa, kansatiedettä ja matkakuvauksia ..	22,824	4.5
IV. Romaaneja, kertomuksia ja satuja	357,364	70.7
V. Runoja, näytelmiä, kirjallisuuden-, tieteen- ja taiteenhistoriaa	32,550	6.4
VI. Terveys- ja lääkintäoppia, luonnontiedettä, matematiikkaa ja teknologiaa	19,243	3.8
VII. Oikeus- ja valtiotiedettä, yhteiskunnallisia kysymyksiä ja taloutta	6,397	1.3
VIII. Kielitiedettä	4,402	0.9
XI. Filosofiaa, siveysoppia, kasvatusta, urheilua ja sekalaisia aineita	15,722	3.1

Yhteensä 505,402 100.0

Tietokirjallisuuden lainauksen ja romaani- ja kertomuskirjallisuuden lainauksen välistä suhdetta valaisee lähemmin seuraava taulu. Kaunokirjallisuuden lainaus on lisääntynyt jonkin verran enemmän kuin ammatti-

kirjallisuuden. Tämä näyttää osoittavan, että eräitä uusia lainanottajia on kirjastoon vetänyt halu saada huvittavaa lukemista.

	Kirjalainoja aikuisille.				Kirjalainoja lapsille ja nuorisolle.				Kaikki kirjalainat.			
	Romaani-kirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Kertomus-kirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Romaani- ja kertomuskirjallisuus.		Muu kirjallisuus.	
	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.
Pääkirjasto	118,191	65.4	62,560	34.6	78,146	73.1	28,748	26.9	196,337	68.3	91,308	31.7
Kallion haarakirjasto	43,506	62.8	25,815	37.2	80,100	79.1	21,194	20.9	123,606	72.5	47,009	27.5
Töölön „	10,633	76.4	3,281	23.6	11,372	80.8	2,700	19.2	22,005	78.6	5,981	21.4
Hermannin „	4,693	71.3	1,884	28.7	10,723	85.2	1,856	14.8	15,416	80.5	3,740	19.5
Yhteensä	177,023	65.4	93,540	34.6	180,341	76.8	54,498	23.2	357,364	70.7	148,038	29.3

Lainausliikettä valaiseva seikkaperäinen tilasto löytyy taululiitteissä, jotka ovat ylipainos Helsingin kaupungin tilastollisesta vuosikirjasta.

Kirjastosta on samoin kuin edellisenäkin vuonna lainattu pienehköjä kirjakokoelmia eräisiin lastenkoteihin, kasvatuslaitoksiin, kesäsiirtoloihin ja työkoteihin sekä meriväelle ja Tilkan kirurgiseen sairaalaan. Nämä kirjallainat on merkitty yksityisille annettujen lainain joukkoon.

Toistaiseksi on vuonna 1920 annetuista kirjalainoista 253 palauttamatta. Näistä on 201 otettu pääkirjastosta, 34 Kallion, 11 Töölön ja 7 Hermannin haarakirjastosta.

Kirjaston lainanottajiksi vuosina 1912—20 kirjoittautuneita henkilöjä oli 63,207, niistä vuonna 1920 kirjoittautuneita 6,265. Kaikkiaan on viimeksi mainittuna vuonna 22,251 henkilöä käyttänyt lainausoikeuttaan. Lainanottajia koskevat tiedot käyvät ilmi allaolevasta taulukosta:

	Miehiä.			Naisia.			Lapsia ja nuorisoa.			Kaiken kaikkiaan.
	Ruunnill. yön tekij.	Muita.	Yhteensä.	Ruunnill. yön tekij.	Muita.	Yhteensä.	Ruunnill. yön tekij.	Muita.	Yhteensä.	
<i>Suomenkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,188	1,092	2,280	944	1,023	1,967	1,449	585	2,034	6,281
Kallion haarakirjasto ..	988	318	1,306	849	382	1,231	1,463	1,010	2,473	5,010
Töölön „	117	22	139	108	32	140	167	120	287	566
Hermannin „	76	7	83	68	10	78	210	124	334	495
Yhteensä	2,369	1,439	3,808	1,969	1,447	3,416	3,289	1,839	5,128	12,352
<i>Ruotsinkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,036	1,591	2,627	920	2,395	3,315	1,152	699	1,851	7,793
Kallion haarakirjasto ..	232	102	334	218	152	370	329	270	599	1,303
Töölön „	84	32	116	52	45	97	162	122	284	497
Hermannin „	43	12	55	43	16	59	97	95	192	306
Yhteensä	1,395	1,737	3,132	1,233	2,608	3,841	1,740	1,186	2,926	9,899
<i>Kaikkiaan lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	2,224	2,683	4,907	1,864	3,418	5,282	2,601	1,284	3,885	14,074
Kallion haarakirjasto ..	1,220	420	1,640	1,067	534	1,601	1,792	1,280	3,072	6,313
Töölön „	201	54	255	160	77	237	329	242	571	1,063
Hermannin „	119	19	138	111	26	137	307	219	526	801
Yhteensä	3,764	3,176	6,940	3,202	4,055	7,257	5,029	3,025	8,054	22,251

Lukusaleista on pääkirjaston opintosali ja yleinen lukusali pidetty yleisölle avoinna 342, lasten lukusali 329 sekä sanomalehtihuoneet 357 päivää. Kallion haarakirjastossa on aikuisten lukusali ollut avoinna 330, lasten lukusali 327 ja sanomalehtisali 357 päivää. Töölön haarakirjastossa on aikuisten lukuhuone ollut käytettävänä 357 ja lasten lukuhuone 298 päivää. Hermannin haarakirjastossa on sanomalehtihuone ollut avoinna 357 ja aikakauslehtihuone 327 päivää. Tehtaankadun 36:ssa olevassa haarakirjastossa ovat sekä sanoma- että aikakauslehtihuoneet olleet avoinna 357 päivää.

Vuoden alusta lähtien on pääkirjaston opintosalia ja yleistä lukusalia pidetty avoinna kaikkina arkipäivinä kaksi tuntia kauemmin kuin ennen eli klo 2—9 i. p. (kesäkuukausina klo 1—8 i. p.). Kallion haarakirjaston aikuisten lukusali on niinkään arkipäivinä ollut avoinna tuntia kauemmin kuin edellisenä vuonna eli klo 4—9 i. p. (kesäkuukausina klo 3—8 i. p.). Kallion uutta lasten lukusalia on pidetty avoinna arkipäivin klo 12—2 i. p. ja klo 4—7 i. p. sekä sunnuntaisin ja pyhäpäivin klo 12—3 i. p. Muutoin on aukioloaika ollut ennallaan. Käyntejä lukusaleissa oli:

<i>Pääkirjasto:</i>		<i>Kallion haarakirjasto:</i>	
Opintosali.....	17,519	Aikuisten lukusali	24,996
Yleinen lukusali	48,657	Lasten lukusali	94,022
Lasten ja nuorison lukusali	14,100	Sanomalehtisali	81,693
Sanomalehtihuoneet	306,438		
<hr/>		<hr/>	
Yhteensä	386,714	Yhteensä	200,711

Keskimääräinen päivittäinen käyntien määrä lukusaleissa oli pääkirjastossa 1,094 ja Kallion haarakirjastossa 593.

Lukusaleihin ja lukuhuoneisiin on vuonna 1920 hintain kohoamisen johdosta tilattu jonkin verran vähempi määrä sanoma- ja aikakauslehtiä kuin lähinnä edellisenä vuonna. Niinpä on pääkirjastoon tilattu 222 koti- ja ulkomaista aikakauslehteä (264 kpl.) sekä 61 sanomalehteä (81 kpl.), Kallion haarakirjastoon 79 aikakaus- (101 kpl.) ja 39 sanomalehteä (50 kpl.), Töölön haarakirjastoon 28 aikakaus- (30 kpl.) ja 18 sanomalehteä (23 kpl.), Hermannin haarakirjastoon 27 aikakaus- (1 kpl. kutakin) ja 18 sanomalehteä (22 kpl.) sekä Tehtaankadun haarakirjastoon 32 aikakaus- (33 kpl.) ja 16 sanomalehteä (25 kpl.).

Pääkirjastossa on syksyn kuluessa varattu Helsingissä Kordelinin rahaston varoilla toimeenpantujen suomenkielisten kirjastokurssien osanottajille tilaisuus opetuksessa käyttää opintosalissa olevaa käsikirjastoa sinä aikana päivästä, jona sali on ollut yleisöltä suljettuna.

Tässä ei hevin sovi sivuuttaa erästä valitettavaa seikkaa, syystä ettei se ole ainoastaan tuottanut paljon ikävyyksiä, vaan myös pakottanut lukusaleissa ottamaan käytäntöön eräitä uusia menetelmiä. Kirjaston lukusaleissa, enimmäkseen pääkirjaston yleisessä lukusalissa ja opintosalissa, on vuoden varrella tapahtunut useita kirjavarkauksia. Sitä paitsi on monta kirjaa tarvelty leikkelemällä ja muistiinpanoja tekemällä. Tämän johdosta on ollut välttämätöntä jossain määrin rajoittaa vapautta käyttää lukusalien käsikirjastoja. Kirjaston taholta osoitetun luottamuksen väärinkäyttö, johon eräät yksityiset ovat saattaneet itsensä syytänsä, kohtaa sentähden seurauksellaan lukusaleja käyttävää yleisöä kokonaisuudessaan.

Kirjavarasto käsitti tammik. 1 p:nä 1920 96,585 nidettä. Vuoden kulu-

essa poistettiin luettelosta 2,249 ja hankittiin lisää 5,483 uutta nidettä; lisäys oli siis 3,234 nidettä ja kirjavarastossa oli joulukuun 31 p:nä 1920 99,819 nidettä.

Sekä yksityiset henkilöt että kirjastot, yhdistykset ja laitokset muistivat kirjastoa kirjalahjoilla.

Jatkuvan luetteloimistyön lisäksi jatkettiin korttienkirjoittamista sanakirjan muotoon laadittaviin haarakirjastojen kirjavarastojen luetteloihin sekä pääkirjaston opintosalin aikakauslehtien ja Kallion haarakirjaston aikuisten lukusalin aikakauslehtien, ainekorttien kirjoittamista. On osoittautunut tarpeelliseksi laatia uudestaan erät näiden luetteloiden aikaisemmin kirjoitetut osat.

Painosta on julkaistu 177 sivua käsittävä, kirjastoon vuosina 1911—20 hankitun suomenkielisen kirjallisuuden luettelo asialuetteloinen, vuonna 1919 hankitun ruotsinkielisen ja ulkomaisen kirjallisuuden luettelo sekä kertomus kirjaston toiminnasta vuonna 1919.

Tuloja oli 23,959: 93 markkaa. Lainanottajat veloitettiin 25,903 tapauksessa maksamaan sakkoja kaikkiaan 17,070: 55 markkaa. 3,004 suomenkielistä luetteloja myytiin kaikkiaan 2,664: 60 markasta, 2,874 ruotsinkielistä luetteloja 2,057: 55 markasta ja 9 vieraskielisen kirjallisuuden luetteloja 90 pennistä. Vanhojen sanomalehtien y. m. myynnistä kertyi 2,166: 33 markkaa. Tulojen ryhmittäminen pääkirjaston ja haarakirjastojen kesken sekä kuukausittain näkyy seuraavasta taulusta:

	Pääkirjasto.		Kallion haarakirjasto.		Töölön haarakirjasto.		Hermannin haarakirjasto.		Yhteensä.	
	Smk.	p.	Smk.	p.	Smk.	p.	Smk.	p.	Smk.	p.
Tammikuu	1,825	07	506	51	58	10	31	35	2,421	03
Helmikuu	1,312	50	422	05	38	20	24	05	1,796	80
Maaliskuu	1,268	70	422	20	44	40	24	35	1,759	65
Huhtikuu	1,253	80	455	15	44	35	31	05	1,784	35
Toukokuu	1,325	10	368	65	57	90	34	70	1,786	35
Kesäkuu	786	05	392	80	84	60	40	25	1,303	70
Heinäkuu	1,794	55	519	50	80	—	81	05	2,475	10
Elokuu.....	1,233	50	522	60	93	90	38	50	1,888	50
Syyskuu	1,359	60	692	80	47	60	42	—	2,142	—
Lokakuu	1,521	35	661	40	73	35	46	90	2,303	—
Marraskuu	1,463	70	671	60	39	75	96	50	2,271	55
Joulukuu.....	1,334	45	591	95	48	50	53	—	2,027	90
Yhteensä	16,478	37	6,227	21	710	65	543	70	23,959	93

Kirjaston menot¹⁾ näkyvät seuraavasta yhdistelmästä, jossa kirjastolle myönnettyt määrärahatkin on otettu huomioon:

¹⁾ Lukuun ottamatta kirjastorakennusten kunnossapitokustannuksia ja palovakuutusta sekä vakinaiselle kirjastohenkilökunnalle maksettuja kalliinajanlisäyksiä.

	Määrärahat ¹⁾ .	Menot.
Palkat ja palkkiot	Smk 167,131: 67	167,036: 87
Kirjat, aikakaus- ja sanomalehdet ynnä sidonta	» 115,000: —	115,000: —
Haarakirjastohuoneistojen vuokrat	» 10,000: —	8,000: —
Painatuskulut	» 35,000: —	35,000: —
Kalusto	» 7,800: —	7,793: 83
Polttoaineet ja valaistus	» 83,592: 08	83,592: 08
Talonmiehen palkkio, siivoaminen, puhtaa- napito, lumenajo ja vedenkulutus	» 9,070: —	8,996: 91
Sekalaiset menot	» 18,000: —	17,995: 08
	<hr/>	
Yhteensä	Smk 445,593: 75	443,414: 77

¹⁾ Lukuun otettuina lisämäärärahat, kaikkiaan 34,428: 75 markkaa.